

Vergaderjaar 2022–2023

28 753

Publiek-private samenwerking

Nr. 46

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 21 oktober 2022

Met deze brief informeer ik u, mede namens de Minister van Economische Zaken en Klimaat, over de versterking van de publiek-privaat samenwerking (PPS) op het terrein van internationale innovatie- en handelsbevordering. Deze brief is de beleidsreactie op de uitkomsten van het bijgevoegde evaluatierapport van de directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB). Het evaluatierapport is specifiek gericht op het functioneren van de uitvoeringsorganisaties NLinBusiness (NLiB), NLWorks en Trade and Innovate NL (TINL), waarvan de huidige subsidie en opdrachtverstrekking afloopt.¹ Ook wordt met deze brief invulling gegeven aan de motie van het lid Amhaouch c.s.²

Transities en het lange termijn verdienvermogen

Nederland staat voor grote uitdagingen op maatschappelijk, ecologisch en macro-economisch gebied. Recente crises – met name de COVID-19 pandemie en de oorlog in Oekraïne – hebben zowel onze sterke internationale verwevenheid als de nodige strategische afhankelijkheden blootgelegd. De urgentie en de gevolgen van de klimaatcrisis zijn in toenemende mate voelbaar en geopolitieke verhoudingen staan meer en meer op scherp. Het kabinet staat voor de uitdaging binnen deze complexe internationale context het concurrentievermogen van Nederland te versterken en tegelijkertijd grote maatschappelijke vraagstukken op te lossen.

Toegang tot internationale afzetmarkten, internationale samenwerkingsverbanden en kennis zijn cruciaal voor ons verdienvermogen. Partnerschappen met buitenlandse bedrijven, overheden en kennisinstellingen kunnen het Nederlands verdienvermogen versterken en bijdragen aan de

¹ Voor NLinBusiness tot en met 31 december 2023, voor NLWorks en Trade & Innovate NL tot en met 31 december 2022.

² Kamerstuk 35 925 XVII, nr. 34.

transities van duurzaamheid en digitalisering. Want een concurrerende en innovatieve economie is de beste garantie voor een weerbare economie. De Ministeries van Buitenlandse Zaken (BZ) en Economische Zaken en Klimaat (EZK) slaan de handen ineen om de samenhang tussen nationale sterktes en internationale kansen en uitdagingen te versterken.³ We zetten ons met onze private partners in voor een versterking van onze samenwerking door focus op prioriteitsmarkten en een versterkte regierol vanuit de overheid op de noodzakelijke transities en een duurzaam toekomstig verdienvermogen.

Meer impact door publiek-private samenwerking

In internationale context zijn we trots op het feit dat in Nederland op unieke wijze tussen private partijen, overheden en kennisinstellingen wordt samengewerkt aan gezamenlijke economische doelen. Sinds 2017 hebben we, in navolging van het rapport van de commissie Buijink, samen een aantal belangrijke stappen gezet in de richting van een gemeenschappelijke aanpak, ecosysteem en branding.⁴ Samen met onze private partners is met succes ingezet op het versterken van de dienstverlening wereldwijd. Nederland wordt internationaal meer herkenbaar op de kaart gezet met NLBranding. Op internationale evenementen als start- en scale-up events, tijdens (virtuele) missies en deelname aan strategische beurzen valt Nederland positief op met de NLBranding. Met onze private partners werken we aan de ontwikkeling van strategische meerjarige programma's, waarmee een impuls wordt gegeven aan internationalisering van ons bedrijfsleven door het faciliteren van een groep bedrijven bij het betreden van nieuwe markten in een kansrijke sector.⁵ Met de oprichting van Invest International hebben ondernemers ook betere toegang tot financiering.

Deze samenwerking tussen het bedrijfsleven, overheidsinstellingen en kennisinstellingen heeft ons veel goeds gebracht. Daarom willen wij de inzet op collectieve marktwerking op prioritaire markten verder ontwikkelen met onze private partners, in nauwe samenwerking met de regio's, mainports, het postennetwerk in het buitenland, brancheverenigingen, topsectoren en andere vakdepartementen.

Tegelijkertijd ziet de wereld om ons heen er vijf jaar later anders uit. De urgente noodzaak om een verduurzamings- en digitaliseringstransitie te realiseren, onze economische weerbaarheid te waarborgen en tegelijkertijd ons verdienvermogen te versterken zijn uitdagingen van deze tijd. Deze uitdagingen vereisen een bijgestuurde koers en versterkte inzet van publiek-private samenwerking.

In 2017 is EUR 10 mln. beschikbaar gesteld voor de oprichting van drie uitvoeringsorganisaties om handen en voeten te geven aan de publiek-private samenwerking: NL NLib, NLWorks en TINL. EUR 1 mln. hiervan is jaarlijks structureel aan EZK beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het Global Stars-programma⁶. De resterende EUR 9 mln. is vrijgemaakt voor de drie uitvoeringsorganisaties. Op basis van het beschikbaar stellen van de PPS-middelen is in afgelopen jaren beter inzicht gekregen in wat werkt en wat niet. Voor de komende jaren voert het kabinet noodzakelijke

³ Zie «Kamerbrief internationaal-economische samenwerking BZ en EZK» van 17 juni 2022; «Beleidsnotitie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking: Doen waar Nederland goed in is» van 24 juni 2022; «Kamerbrief strategisch en groen industriebeleid» van 8 juli 2022 (Kamerstuk 29 826, nr. 147).

⁴ Rapport Team Nederland: Samen Sterker in de Wereld – DTIB-Stuurgroep Buijink.

⁵ Zie «Kamerbrief internationaal-economische samenwerking BZ en EZK» van 17 juni 2022 (Kamerstuk 34 952, nr. 174).

⁶ Internationale innovatie samenwerkingsprogramma van het Ministerie van EZK.

wijzigingen door, waarbij de bestaande middelen uiteraard beschikbaar blijven voor internationaal ondernemen.

Aanbevelingen en conclusies IOB evaluatie

IOB heeft een evaluatie uitgevoerd naar het functioneren van de uitvoeringsorganisaties NLiB, TINL en NLWorks voor de periode 2017–2022. Bijgevoegd evaluatierapport beschrijft welke activiteiten door deze organisaties zijn uitgevoerd en beoordeelt in hoeverre de doelstellingen van de drie uitvoeringsorganisaties zijn bereikt. IOB heeft de relevantie en additionaliteit van de activiteiten van de drie PPS-uitvoeringsorganisaties in kaart gebracht. Ook is het bereik van NLiB en TINL onderzocht.

Het kabinet verwelkomt de onafhankelijke visie van de IOB. De bevindingen valideren de uitgangspunten van het beleid, zijn kritisch ten aanzien van de uitvoering van bepaalde onderdelen, en bieden tegelijkertijd aanknopingspunten voor verbeteringen. De evaluatie schetst een divers beeld, waarbij het belang van de samenwerking tussen de overheid en het bedrijfsleven wordt bevestigd. Daarnaast worden bepaalde onderdelen van de publiek- private samenwerking kritisch onder de loep gelegd. De kabinetsreactie op de evaluatie bestaat uit drie delen: (a) strategie en aansturing, (b) focus in het PPS beleid, en (c) organisatie-specifieke conclusies voor NLiB, NLWorks en TINL.

(a) Strategie en aansturing

Aanbeveling 1: Het Ministerie van Buitenlandse Zaken dient als eerste beleidsverantwoordelijke en budgethouder meer verantwoordelijkheid te nemen bij het concreet formuleren van uitvoerbaar PPS-beleid.

IOB constateert dat de strategische aansturing van het bredere ecosysteem, en de drie uitvoeringsorganisaties in het bijzonder, door het Internationaal Strategisch Overleg (ISO NL) zeer beperkt van de grond is gekomen. IOB concludeert ook dat bij de oprichting van de drie uitvoeringsorganisaties de organisatiedoelstellingen en verantwoordelijkheden nog verdere uitwerking behoeft. Hierdoor zijn takenpakketten gaandeweg ingevuld en doelstellingen tussentijds aangepast. De rolverdeling die uiteindelijk tot stand is gekomen heeft op bepaalde vlakken geleid tot suboptimale slagkracht.

Op basis van het huidige evaluatierapport is besloten het brede ISO NL niet te continueren. De inzet is voortaan halfjaarlijks strategisch overleg op ministerieel niveau te organiseren tussen EZK, BZ en private partners, op basis van de actualiteit en concrete vraagstukken. Aan de hand van de agenda kan gericht een selecte groep genodigden worden toegevoegd zoals andere vakdepartementen, brancheverenigingen, bedrijven, topsectoren en universiteiten.

Voor het bewaken van het strategische, integrale overzicht van de publiek-private samenwerking voor internationaal ondernemen en innovatiesamenwerking voorzien wij een publiek-privaat regieteam met een publiek-privaat secretariaat. Het regieteam is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van *roadmaps* op markten en thema's op basis van de unieke kwaliteiten van het Nederlands bedrijfsleven. Dit regieteam, waarin BZ, EZK, VNO-NCW zitting hebben, ziet ook toe op de aansluiting tussen de strategie en de uitvoering. Concreet betekent dit dat het regieteam adviseert over de inzet van middelen voor de uitvoering van collectieve marktwerkingsactiviteiten.

In dit kader is het van belang een onderscheid te maken tussen generiek en specifiek handelsbeleid. Het generieke handelsbeleid richt zich op de basisondersteuning van ondernemers, in het bijzonder het MKB, en een breed scala aan inzetbare instrumenten van RVO, Invest International en Atradius. Het specifieke handelsbeleid sluit aan op het innovatie-, topsectoren- en industriebeleid en richt zich met name op strategische, collectieve, meerjarige marktwerking van groepen bedrijven op prioritaire markten. De inzet van het regieteam richt zich nadrukkelijk op het specifieke handelsbeleid.

Opdrachten aan de uitvoerders van ons beleid zullen door het regieteam strategisch worden afgestemd en helder afgebakend. Het regieteam bereidt de agenda voor van het halfjaarlijks ministerieel overleg. Ook de aansturing op hoofdlijnen van NLWorks zal onder de verantwoordelijkheid van het regieteam vallen. Het beoogde budget en het precieze mandaat van dit regieteam is in de komende maanden nader te bepalen.

Aanbeveling 2: Draag zorg voor verbeterde monitoring waardoor er meer inzicht is in het bereik van de organisaties en activiteiten daarop aangepast kunnen worden.

Uit de evaluatie is gebleken dat de registratie van klantcontact onvoldoende is geweest, waardoor de monitoring en data-gedreven sturing een uitdaging is. Goede registratie vormt daarvan de basis. BZ gaat met de partners in gesprek voor het maken van heldere afspraken over de mogelijkheden van datadeling tussen publieke en private partijen, zodat onze dienstverlening, in het bijzonder aan het MKB, op basis van deze inzichten kan worden geoptimaliseerd.

Aanbeveling 3: Neem de beperkte sturingsmogelijkheden in acht wanneer de te bereiken doelgroep van beleid wordt geïdentificeerd.

De IOB evaluatie concludeert dat de overgrote meerderheid van bedrijven die bereikt worden door NLiB en TINL al goed zijn aangesloten op het publieke instrumentarium. Ook blijkt een derde van deze partijen al actief op groeimarkten. Het kabinet ziet de toegevoegde waarde van generieke, toegankelijke dienstverlening voor alle ondernemers. Het instrumentarium ondersteunt deze ondernemers verder te groeien. Tegelijkertijd ondersteunt het kabinet in het bijzonder het MKB, start- en scale-ups, en vrouwelijke ondernemers.⁷ Naast generieke instrumenten blijven wij op maat gemaakte programma's ontwikkelen voor deze doelgroepen.

Aanbeveling 4: In toekomstig beleid moet het begrip additionaliteit opnieuw en duidelijker gedefinieerd worden zodat de afweging tussen publiek en privaat beter gemaakt kan worden.

Additionaliteit is de mate waarin activiteiten in een publiek-privaat samenwerkingsverband onderscheidend en complementair zijn aan activiteiten die al door de markt of de overheid worden uitgevoerd. Additionaliteit vraagt om een kritische blik om overlap en versnippering in de dienstverlening te voorkomen. Publieke middelen op het terrein van handelsbevordering en internationale innovatiesamenwerking zullen zo effectief mogelijk worden ingezet ter ondersteuning van het organiserend vermogen van de private sector.

---

⁷ Kamerstuk 36 180, nr. 1, pagina 22.

(b) Focus in het PPS beleid

Aanbeveling 5: Als publieke-private strategievorming wenselijk wordt geacht, dan zou moeten worden overwogen om de markt thema-combinaties centraler te stellen en meer te ondersteunen.

IOB adviseert de markt-thema combinaties centraler te stellen en een sterkere link te leggen naar de regio's, het EZK-beleid en private partijen, om breder gedragen strategieën te ontwikkelen. Zoals in de BHOS nota aangekondigd richten we onze internationale ambities op prioriteitsmarkten en op de transitievraagstukken. Binnen deze markten wordt een extra publiek-private impuls gegeven aan publiek-privaat geselecteerde markt-themacombinaties. De afgelopen jaren is hiervoor een nieuw instrument ontwikkeld.⁸ De komende maanden wordt onderzocht hoe wij de effectiviteit en focus van strategische meerjarige marktwerking kunnen verbeteren, hoe de private partners hierin een stevigere rol kunnen innemen, en of verdere uitbreiding wenselijk is.

Aanbeveling 6: Overweeg het Topsectorenbeleid van EZK centraler te stellen in de strategievorming binnen het ecosysteem (zie onder aanbeveling 7).

Aanbeveling 7: Als het wenselijk wordt geacht de Topsectoren centraler te stellen, dan is aanvullende ondersteuning voor de Topsectoren noodzakelijk.

Om als Nederland de vruchten van internationale handel en innovatie te kunnen plukken wordt een sterkere koppeling gemaakt tussen het Topsectoren-, innovatie- en handelsbeleid. Recent is een pilotinitiatief in gang gezet voor de financiering van een aantal internationale projecten, die vanuit de Topsectoren zijn aangedragen op basis van gezamenlijke beleidsprioriteiten. Uit de evaluatie van deze pilot zal moeten blijken of een duidelijkere regierol en sturing van EZK en BZ bij internationale projecten vanuit de Topsectoren breder kan worden uitgerold.

Het internationaal organiserend vermogen aan private zijde is een voorwaarde voor een duurzaam verdienvermogen in het buitenland. Collectieve private krachtenbundeling vereist vaak extra ondersteuning vanuit de overheid. De IOB evaluatie constateert dat de private krachtenbundeling via NLiB niet voldoende van de grond is gekomen. Dit beeld wordt breed herkend door publieke en private partners. De noodzaak voor krachtenbundeling bestaat niettemin zowel bij de Topsectoren, als bij brancheverenigingen in verschillende sectoren. Om de private krachtenbundeling en positionering van het Nederlandse bedrijfsleven significant te versterken, is besloten de betreffende financiering via een directe route te gaan organiseren, zonder tussenkomst van NLiB.

In de praktijk betekent dit het gericht inzetten van middelen voor de internationalisering van het georganiseerd bedrijfsleven op prioritaire markten langs de focusthema's en transities. Hierbij kan worden gedacht aan financiële ondersteuning van het georganiseerd bedrijfsleven voor de ontwikkeling en uitvoering van een gezamenlijke *roadmap*. Of de ondersteuning van de private capaciteit voor de start van Innovatie- en Technologiepacten met relevante partnerlanden.⁹ Voor het slagen van deze krachtenbundeling is nauwe samenwerking tussen de Topsectoren en branches essentieel. Voor een koppeling tussen de strategische

⁸ Naast PIB en Pre-PPS het SMM instrument.

⁹ Zie het Duits-Nederlandse innovatie- en technologiepact: <https://www.fme.nl/innovatiepact-duitsland-nederland>.

aansturing en de operationalisering in de praktijk zal het regieteam, ondersteund door een klein secretariaat, toezien op de inzet van middelen. Uiterlijk in het eerste kwartaal van 2022 wordt deze inzet geoperationaliseerd, waarbij de ervaringen uit het pilotinitiatief worden meegenomen.

(c) Organisatie-specifieke conclusies

NLinBusiness (NLiB)

De huidige taken van NLiB zijn langs drie lijnen onder te brengen: de private krachtenbundeling (aanbeveling 7; reeds toegelicht); het digitale platform (aanbeveling 8); en ten slotte de business hubs (aanbeveling 9).

Aanbeveling 8: Heroverweeg de doelstelling voor NLiB een eigen verdienmodel op te zetten

NLiB heeft bij de verstrekking van haar subsidie de voorwaarde meegekregen een eigen verdienmodel op te zetten, om na afloop van de subsidieperiode zelfstandig te kunnen voortbestaan. Hieraan is onder meer uitvoering gegeven door private aanbieders op het digitale platform en de business hubs een gebruikersbijdrage te vragen. De inkomsten blijven echter van geringe omvang, waardoor de opbouw van het eigen verdienmodel in beperkte mate van de grond is gekomen. Het valt niet te verwachten dat NLiB in staat zal zijn om voldoende middelen te genereren om eind 2023 zonder subsidie op eigen benen te staan.

Uit de IOB-evaluatie blijkt dat de private krachtenbundeling door NLiB onvoldoende van de grond is gekomen. De additionaliteit van de ontplooidde activiteiten, de meerwaarde van NLiB ten aanzien van de hubs en het bereik van het digitale platform van NLiB zijn beperkt gebleven. NLiB heeft beperkt kunnen bijdragen aan het verminderen van de versnippering van de (digitale) dienstverlening. De kritische uitkomsten voor de drie taken, in combinatie met het niet behaalde vereiste verdienmodel, geven aanleiding tot het besluit de subsidie aan NLiB na 2023 niet voort te zetten.

Aanpak van de versnippering van het digitale informatielandschap blijft van belang. Onderdeel daarvan is dat de private digitale dienstverlening aan ondernemers verder wordt ontwikkeld. Daarbij staat voorop dat de investering, die afgelopen jaren via NLiB in de kennis m.b.t. een digitaal platform is gedaan, goed wordt geborgd. Teneinde kapitaalvernietiging te voorkomen, is het Ministerie van Buitenlandse Zaken bereid om (na afloop van de subsidie aan NLiB eind 2023) voor een periode van maximaal 4 jaar (met een tussentijdse evaluatie na 2 jaar), middelen beschikbaar te stellen voor een subsidie om het digitale platform bij VNO/NCW te borgen. In overleg met VNO-NCW zal worden gezien hoe dit zal worden geëffectueerd, waarbij het uitgangspunt is dat een stabiele overgang vanuit NLiB gaat plaatsvinden om kapitaalvernietiging tegen te gaan. Of en hoe na de vierjaarsperiode publieke financiering noodzakelijk blijft, zal tijdig voor aflopen van die periode worden gezien. Daarnaast wordt, in reactie op het advies van het Comité voor Ondernemerschap¹⁰, ook aangesloten op het adviestraject van EZK, waarbij de publieke, digitale dienstverlening in kaart wordt gebracht.

---

¹⁰ Motie van het lid Wörsdörfer (Kamerstuk 35 115, nr. 4) inzake het stroomlijnen van handels- en exportondersteunende activiteiten.

Aanbeveling 9: Neem als BZ een eenduidige positie in ten aanzien van de wenselijkheid van de NL Business Hubs en formuleer explicieter onder welke voorwaarden een NL Business Hub bestaansrecht heeft alvorens over te gaan tot opening ervan.

De IOB-evaluatie concludeert dat de bilaterale handelskamers (waarvan bepaalde door NLiB geaccrediteerd zijn als business hub) meerwaarde kunnen bieden ten opzichte van het postennetwerk door het feit dat zij specifiekere dan de posten kunnen doorverwijzen naar commerciële partijen en de ondernemer van bredere netwerken en diensten kan voorzien. Wij zien dat de inzet van bilaterale handelskamers overwegend goed verloopt en, wanneer er duidelijke afspraken worden gemaakt, de private en publieke dienstverlening op dit vlak complementair en versterkend kan werken. Indien er een duidelijke marktbehoefte is, verwelkomen wij de opzet van (nieuwe) bilaterale handelskamers. BZ ontwikkelt de komende maanden een richtlijn om deze samenwerkingsvorm te stroomlijnen, met afspraken over doorverwijzing.

NLiB heeft in afgelopen jaren bijgedragen aan een verdere professionaliseringsslag onder de aangesloten hubs. Dit heeft in het bijzonder impact gehad op de bilaterale handelskamers die nog in ontwikkeling zijn. Tegelijkertijd zien we dat het overgrote deel van deze handelskamers, voorafgaand aan de accreditatie door NLiB, reeds bestond en in het bezit was van een eigen verdienmodel. De toegevoegde waarde van de ondersteuning door NLiB was beperkt en zat vooral in het faciliteren van kennisuitwisseling tussen de hubs. Wij onderzoeken de vormgeving en financiering van een kleine, private thuisbasis voor de bilaterale handelskamers en bij welke bestaande organisatie dit ondergebracht zou kunnen worden. De beperkte financiële ondersteuning die beschikbaar was voor hubs zelf wordt afgebouwd.

NLWorks

NLWorks is opgericht om bedrijven en kennisinstellingen te helpen bij de totstandkoming van grote internationale, complexe projecten. Het evaluatierapport concludeert dat de meerwaarde van NLWorks vooral zit in het structureren en monitoren van de voortgang van projecten. Op basis hiervan wordt geconcludeerd dat de additionaliteit vooralsnog beperkt is. Kanttekening hierbij is dat bewust is gekozen geen inhoudelijke expertise en kennis binnen NLWorks op te bouwen. Dit ligt logischerwijs bij de consortiapartners zelf. De neutrale procesmanagement-rol die NLWorks vervult, wordt door partijen gewaardeerd. Ook onze ministeries zien meerwaarde in deze rol. Bij de toekomstige opdracht aan NLWorks zal de focus liggen op programma's die zich richten op de transitievraagstukken en meerjarige strategieën.

Partijen die de voorfase van projectontwikkeling hebben doorlopen, kunnen door NLWorks niet altijd aan financiering worden geholpen. Hier komt onder meer Invest Internationaal in beeld. Invest International richt zich met name op het financieringstraject dat volgt op *business development* en consortiavorming. Er kan meerwaarde bestaan in het aanbieden van een totaaloplossing aan partijen: van het structureren van ideeën en concretiseren van businessplannen, via het aantrekken van benodigde financiering om deze plannen te realiseren, tot en met procesmanagement van de eigenlijke uitvoering. Nader onderzoek door een externe partij is noodzakelijk om te bezien hoe NLWorks nauwer kan samenwerken met Invest International en de RVO.

Trade and Innovate NL (TINL)

De leden van het TINL-netwerk (het door RVO gecoördineerd netwerk van de regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) en de mainports) stemmen de publieke inzet op buitenlandse markten op elkaar af. Die krachtenbundeling verloopt goed, is de afgelopen jaren versterkt doordat deze nationaal dekkend is geworden en wordt door de IOB positief beoordeeld. Uit de evaluatie blijkt ook dat de bundeling van bovenregionale activiteiten zorgt voor kruisbestuiving van kennis en expertise. Verder wordt het Trade Relations Programma (TRP), dat door de TINL-leden wordt uitgevoerd, door ondernemers positief gewaardeerd.¹¹ Met gerichte, individuele gesprekken met bedrijven in de regio faciliteren de ROM's en mainports bedrijven bij het zetten van stappen in het buitenland.

Het TRP heeft baat bij structurele financiering om de facilitering van het mkb bij hun internationale ambities te kunnen blijven realiseren. Dit wordt ook onderschreven in het recent verschenen evaluatierapport over het functioneren van de ROM's en in de amendement van de leden Amhaouch en Weverling (Kamerstuk 35 300 XVII, nr. 19)¹². Gelet op de overwegend positieve uitkomsten van de IOB-evaluatie wordt het TINL-secretariaat, als vast onderdeel van de RVO-organisatie, gecontinueerd. Daarnaast wordt ook de financiering van het TRP voor de komende jaren voortgezet. Beoogd wordt daarbij de benodigde capaciteit voor de gesprekken van het TRP doelgericht in te zetten. Ook wordt onderzocht hoe de *outbound* internationalisering (de ontwikkeling van NL bedrijven in het buitenland) van de ROM's structureel kan worden versterkt en beter kan aansluiten op het nationale innovatie- en investeringsbeleid van EZK.

Conclusie

De IOB-evaluatie biedt een aantal lessen en de kans de publiek-private samenwerking te versterken en bestaande middelen in te zetten voor meer impact. De focus van PPS zal gericht zijn op de transities uit de BHOS nota, de Topsectoren en het lange termijn verdienvermogen. Samen met onze private partners zetten we in op de kracht van Nederland en de sectoren waar we goed in zijn¹³. Naar aanleiding van deze brief voeren wij in de komende tijd de aangekondigde wijzigingen door in ons beleid. Over de voortgang van deze ingezette versterking van PPS wordt u uiterlijk in het tweede kwartaal in 2023 geïnformeerd.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.N.A.J. Schreinemacher

---

¹¹ Zie Internationaliseringsrapportage Trade Relations Programma, 2e jaar: https://tradeandinnovate.nl/file/download/273ca6e4-ab66-4439-8f9c-120f58ea5547/trp-rapportage_2021.pdf.

¹² Zie evaluatie ROM's zoals gepubliceerd op 25 april 2022: <https://open.overheid.nl/repository/ron11013494b5282e76a9d65f47009527962a84f60b3/1/pdf/22155700bijlage-1-evaluatie-roms-2016-2020.pdf>.

¹³ «Beleidsnotitie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking: Doen waar Nederland goed in is» van 24 juni 2022, Kamerstuk 36 180, nr. 1.